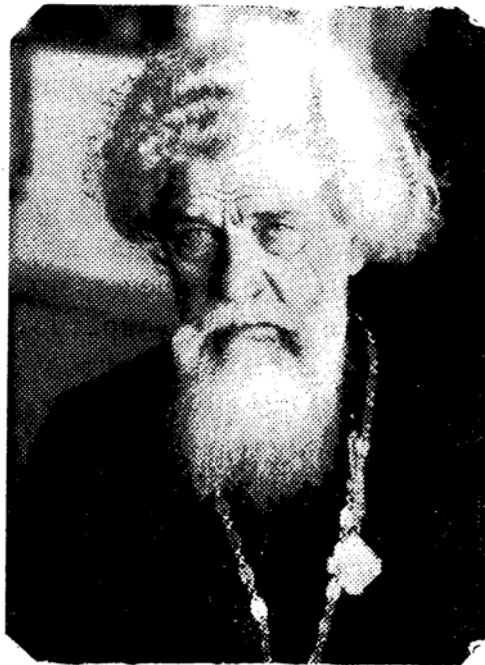

СЕДАМДЕСЕТ ГОДИНА ЖИВОТА Г. ПРОФЕСОРА СТЕВАНА М. ДИМИТРИЈЕВИЋА

Стеван М. Димитријевић, редовни професор Београдског универзитета, рођен је 10/23 јануара 1866 г. у Алексинцу. Основну школу и два разреда гимназије свршио је у Алексинцу, а трећи и четврти разред гимназије и први разред учитељске школе свршио је у Београду. Из другог разреда учитељске школе ступио је, почетком 1882/3 шк. године, у први разред Београдске богословије.

Г. проф. Стеван М. Димитријевић

Богословију је завршио крајем 1886-7 шк. године; једну је годину изгубио због српско-бугарског рата. По завршетку богословије положио је и учитељски испит у учитељској школи и стекао право на сталну учитељску службу.

Отада је његово службовање било овако: био је, у почетку, учитељ основне школе; вероучитељ нишке гимназије, затим писар нишке конзисторије — то све у времену од 27 августа 1887, па до 30 септембра 1894 године.

Октобра месеца 1894 године отишао је у Русију и ступио у Кијевску духовну академију коју је завршио крајем 1897-8 школске године са научним степеном кандидата бо-

гословља. Тај је степен добио за израђену расправу: „Одлажења српских духовних лица у Русију у времену од XVI до XVIII века и последице тих одлажења“. Расправа је написана поглавито на основу оригиналних докумената из руских архива у којима је г. Димитријевић радио у току два школска одмора. Због овога и других радова црквено-археолошко друштво при Кијевској духовној академији изабрало је 25 јануара 1899 године г. Димитријевића за свога дописног члана.

По повратку из Русије постављен је 23 октобра 1898 године за наставника Богословије у Београду. У априлу 1899 г. положио је професорски испит из практичне групе са додатком историје српске цркве са одличним успехом. 24 маја исте године унапређен је за професора. Убрзо затим г. Димитријевић бива постављен за ректора Богословије у Призрену. На тој дужности остао је од 15 октобра 1899 год. до 23 септембра 1903 год. Школску годину 1903/4 провео је као професор Прве београдске гимназије. Крајем те године вратио се у Турску (у наше крајеве под Турском) и био директор гимназије и учитељске школе у Скопљу, референт за хиландарске послове при генералном конзулату у Солуну. 1910 године поново је ректор Богословије у Призрену. На тој дужности остао је до постављења (9 јула 1920) за редовног професора историје српске цркве на новоотвореном Богословском факултету у Београду. На тој дужности остао је све до свога пензионисања, пошто је навршио 70 година живота.

Књижевни и научни интерес појавио се код г. Димитријевића рано. Као ученик богословије написао је два рада. После свршетка богословије, па до одласка у Русију, дао је он цео низ радова. По свршетку Духовне академије у Кијеву књижевно-научни рад г. Д. је плоднији. Из године у годину даје значајна дела и прилоге националној науци. Главни научни радови су му из историје српске цркве. Нарочиту пажњу посветио је проучавању наших веза и односа с Русијом и животу и делу св. Саве. Иако ми не мислимо дати научни приказ радова г. Димитријевића, може се без устручавања рећи да ће радови г. Д. о нашим односима и везама с Русијом, као и архивска грађа из руских архива коју је он објавио, остати за увек полазна тачка у свим даљим истраживањима тих односа. Велику личност

св. Саве и његово крупно дело мало ко код нас познаје тако свестрано и дубоко као он.

Када се, једнога дана, буде писао опширан приказ научног рада г. Димитријевића, тада ће се истаћи несумњиви значај тога рада. Засада ми објављујемо само библиографију његових, досада објављених радова:

I Као ученик богословије г. Д. је објавио: 1) Спомен изгинулим богословима у српско-бугарском рату 1886 год. (Хришћ. весник. Год. X 1886, с. 857—872). 2) Закон божји и његови различни видови (Хришћ. весник за 1887, год. VIII стр. 361—382, год. IX стр. 654—673; год. XI стр. 825—845; год. XII стр. 939—944).

II Радови од свршетка богословије до одласка у Русију: 1) Опис манастира св. Стевана — Липовца („Црквени гласник“ у Лесковцу год. II 1888 и III 1889). 2) Мали вођар за народ — штампан један за другим у два издања, Ниш 1890 и 1893. 3) Школа и Црква (Хришћ. весник, год. X 1888 стр. 883—891). 4) Још једна реч у прилог поштовања имена свештеничког (Хришћ. весник, г. XII, 1890, стр. 461—473). 5) Свештенство у служби српства (Хришћ. весник год. XIII, 1891, с. 135—139). 6) Звона и звоњење (Весник Срп. цркве, 1893, с. 575—581). 7) Родољубива писанија (у корист Друштва св. Саве — у Весн. Срп. цркве. 1890, стр. 1098). 8) Споменица нишке саборне цркве, Ниш 1894.

III Радови од одласка у Русију до данас.

1) Одлажење српских духовних лица у Русију у времену од XVI—XVIII в. и последице тих одлажења (за ову расправу г. Д. је добио научни степен кандидата богословља).

2) Наука хришћанска у нашој основној школи (Весник Срп. цркве, г. VII 1896 с. 753—772; 861—884).

3) Свештеник и пољска привреда — предавање из пастирског богословља, одржано у Београдској богословији на професорском испиту (Весн. Срп. цркве, год. X 1899 с. 481—499).

4) Извештај архијерејском сабору о руским духовним школама — историско-педагошки рад (Гласник Правосл. српске цркве I. 1900 св. I-XI — свега 106 стр.).

5) Одношаји пећских патријараха с Русијом у XVII веку (Глас Срп. краљ. акад. књ. LVIII, 1900, стр. 201—289, књ. LX, 1901, стр. 153—203).

6) Прилози одношајима пећ. патријараха с Русијом у XVII в. (Споменик Срп. краљ. акад., књ. XXXVIII 1900 с. 59—84).

7) Документи који се тичу односа између Српске цркве и Русије у XVI веку (Споменик Срп. краљ. академије књ. XXXIX 1903 с. 16—42).

8) Сима Андрејевић Игуманов (Гласник Правосл. цркве у Краљ. Србији, год. V, 1904, стр. 12—19).

9) Звоно са велике школе Доситејеве (Нова Искра).

10) Василије Јовановић Бркић, последњи Србин патријарх на престолу пећском (Хришћ. весник, г. XXVI 1909, стр. 47—56; 174—185).

11) Химна Св. Саве (Дело, г. XV 1910 с. 398—422).

12) Пред новим задацима (Весник Срп. цркве, год. XXVII, 1921, с. 1—7).

13) Православни богословски факултет на Универзитету београдском (Весн. Срп. цркве, г. XXXII, 1921, с. 24—32).

14) Судбоносни проблеми (Весник Срп. цркве, г. XXVIII, 1921, с. 97—109).

15. Црквене општине (Весник Срп. цркве, г. XXVII, 1921, с. 193—198).

16) Документи хилендарске архиве до XVIII в. (Споменик Срп. краљ. акад. књ. LV, 1922, с. 20—31).

17) Грађа за Српску историју из руских архива и библиотека (Споменик Срп. краљ. академије, књ. LIII, 1922, с. II-XVIII, 1—329).

18) Богословско-учитељска школа у Призрену (Браство Друштва Св. Саве, књ. XVII, 1923, с. 201—214).

19) Кратак преглед историје Пећске патријаршије, Београд (1924, с. 28 — Из Споменице устоличења патријарха Димитрија).

20) Поводом доласка депутације Јерусалимске патријаршије (В. Срп. цркве, г. XXIX, 1924, стр. 513—529).

21) Веровања и предавања о св. Сави (Весн. Срп. цркве, г. XXIX, 1924, стр. 626—628).

22) Потреба међусобне верске трпељивости (В. Срп. цркве, г. XXX, 1925, с. 2—14).

23) Празновање св. Кирила и Методија и њихових ученика у нашем народу (Весн. Срп. цркве, г. XXX, 1925, стр. 58—60).

24) Недеља православља (Весн. Срп. цркве, г. XXX, 1925, стр. 70—77).

25) У чему је снага и моћ нашег православља (Весн. срп. цркве, XXX, 1925, стр. 129—142).

26) Покрет побожних у нашем народу (Весник Срп. цркве, г. XXX, 1925, стр. 193—200).

27) Хиљадушестстогодишње славље цркве, 325—1925 (Весн. Срп. цркве, год. XXX, 1925, с. 273—296).

28) Наш народ и богослужење у цркви (Весн. Срп. цркве, год. XXX, 1925, стр. 353—363).

30) Има ли излаза нашим тешкоћама (Весн. Срп. цркве, год. XXX, 1925, стр. 418—424).

31) Стевана Стратимировића, митрополита карловачког, план за ослобођење Српског народа, Београд 1926, стр. 47 (један део прештампан из „Богословља“, г. I, 1926, стр. 1).

32) Крстоноше (Весн. Срп. цркве, г. XXXI, 1926, стр. 209—223).

33) Саборност у Српској цркви и положај парохијског свештенства у црквеној општини (Весн. Срп. цркве, г. XXXI, 1926, стр. 285—293).

34) Криза нашег монаштва (Весн. Срп. цркве, г. XXXI, 1926, стр. 369—386).

35) Св. Сава у народном веровању и предању, Београд 1926, стр. 134 (из Весника Срп. цркве, год. XXXI, 1926 и XXXII, 1927).

36) Грб Српске патријаршије, Београд 1929 г. стр. 32 (Уз извесне додатке из „Богословља“ г. IV 1929 св. 2).

37) У спомен изгинулих и у ропству помрлих свештеника српских (Преглед цркве епархије нишке, г. X 1929 бр. 1—2, стр. 5—17).

38) Карађорђево устанак као дело с планом смишљено и вођено уз учешће истакнутих људи свију наших крајева (Браство Друштва св. Саве, књ. XXV/1931, с. 1—32).

39) Значај воштаних свећа у богослужењу, друго издање. Београд, 1931, с. 32.

40) Недеља Православља (Преглед цркве епархије нишке, год. XIII, с. 1932, бр. 5—7, стр. 101—107).

41) Православље св. Саве; I. О венцу Христовом на најстаријим иконама његовим (Светосавље, год. I, 1932, стр. 193—215; 249—275).

42) Танасије Урошевић, прота, као негдашњи служитељ Дух. суда у Нишу и кратки поглед на нишку епархију онога доба (У његовој књизи: „На својој бразди“, књ. II, Ниш, 1933, стр. 9—34).

43) Поклоничка (хаџијска) путовања хришћанским светињама, Београд, 1933, стр. 79 (Из часописа „Покајни народ“, за 1933 год. бр. 3—5).

44) Михаило, архиепископ београдски и митрополит Србије, као православни јерарх, Србин, Словен и немар Југославије. Београд, 1933 стр. 51. (Из Весн. Срп. цркве, г. XXXVIII, 1933.).

45) Свети Сава као народни учитељ и Спаљивање моштију св. Саве (Браство Друштва св. Саве; књ. XXVIII; 1934 г. с. 89—111 и 140—113).

46) Празновање 6/18 маја преноса моштију св. Саве из града Трнова у лавру Милешеву и служба овог празника, Ср. Карловци, 1935 год., с. 1—49 (Додатак Гласнику за г. XVI, 1935, бр. 22—23).

47) Есть-ли тонзуры на головахъ святителейъ въ старомъ восточномъ иконописани, София, 1936.

Не исцрпљује се овим ни приближно велика активност г. Димитријевића. За време свога двадесетогодишњег национално-просветног мисионарства у Јужној Србији прикупљао је он наше рукописе, старе штампане књиге и друге споменике. Шест стотина старих рукописа и штампаних књига скупιο је и послао Народној библиотеци у Београду. Народном музеју, а нарочито Етнографском музеју, послао је многе драгоцене предмете: велику збирку старих зубуна и других делова одела. Музеју Српске земље чинио је велике прилоге: послао је велику збирку фосила, од које је неке д-р Пера Павловић назвао именом г. Димитријевића. То би био његов дар науци и заслуге за њу.

Његов културно-просветни и национални рад исто тако је велик. По природи необично активан, г. Димитријевић је, у време када се сваки рад на нашој националној ствари у нашим јужним крајевима плаћао главом, преуредио и

дуго водио три наша културно-национална жаришта на Југу: Гимназију и Учитељску школу у Скопљу, и Богословско-учитељску школу у Призрену. Кроз те три школе, за време док им је г. Димитријевић стајао на челу, прошло је неколико генерација које су дале велик број истинских, одушевљених и несебичних националних бораца. Сам пореклом из тих крајева, г. Димитријевић носи у својој личности многе лепе особине нашег народног човека с Југа. И то му је, уз високи лични морал и самоодрицање, омогућило да дубоко у народну душу, да се сроди с тим светом и позна његове најинтимније идеале и тежње. Своје познате организаторске способности применио је он плодно и свим установама које је водио, а нарочито у стварању и организовању Богословског факултета и факултетске библиотеке. Он је био први декан и водио је нашу школу онда када је требало почети све из основа. Иако је у овом раду имао јуну помоћ универзитета — ипак то није била ни мала ни јака ствар.

И као научни и јавни радник и као наставник и васпитач кроз дуги низ година, г. Димитријевић је показао значајне успехе. Ценећи његов многоструко плодни рад, у првом реду научни, Савет Богословског факултета изабрао га је 16 јануара 1936 године за почасног доктора богословља Универзитета у Београду, указавши му тиме највише научно признање.

Свечана промоција г. Димитријевића извршена је 21 марта у свечаној сали старе зграде Универзитета, уз бројно присуство професора универзитета, његових пријатеља и поштовалаца, као и великог броја студената Богословског факултета.

У своме говору г. д-р Л. Мирковић, декан Богосл. факул., истакао је све одлике, и научне и личне, Г. Димитријевића и нарочито је подвукао његове заслуге за стварање и организацију факултета.

После говора г. д-ра Мирковића, Ректор Универзитета г. д-р Владимир Ћоровић топло је поздравио г. Димитријевића и, између осталог, рекао:

„... Част коју вам је указао Савет вашег факултета и Сенат нашег Универзитета, што је баш Вас изабрао као првог доктора богословске труке — сасвим је оправдана. Ваши научни послови и ваша љубав за на-

уку заслуживали су да буду признати. Али, сем тога, наша школа хтела је да истакне и одликује и ваш организаторски рад. Ви сте га у довољној мери показали већ као ректор призренске богословије и као једна врста администратора хилендарске монашке заједнице, а сјајно сте га потврдили као један од првих наставника и оснивача богословског факултета. Ви сте били први његов декан, у најтеже доба, када је требало све подизати из темеља, и били сте седам година декан и исто толико продекан. Нема наставника у овој школи који је више времена посветио чисто школским пословима и то тако пожртвовано и с љубављу...“

Топло поздрављен од присутних, г. Димитријевић се захвалио г. Ђоровићу и г. Мирковићу, а преко њих Сенату Универзитета и Савету Богословског факултета, овим говором:

**МНОГОУВАЖЕНИ ГОСПОДИНЕ РЕКТОРЕ
И ДРАГИ ГОСПОДИНЕ ДЕКАНЕ,**

У овом дирљивом за мене моменту дужност ми је да преко Вас захвалим Савету Богословског факултета и Сенату Универзитета за ukazано ми одликовање избором и потврдом за почасног доктора Богословља. Господин Декан изволео је ласкаво изразити побуде факултета, из којих ме је удостојно овим највишим ученим степеном.

Рад је растегљиви појам, а заслуге релативна су квалификација. Јер, и једно и друго увек прати и корегира оно, нераздвојно од објективног оцењивања, умеровања и похвала, а и покуда у оним речима — „како се узме“. Оне олакшавају сопствено незадовољство самога раденика са успехом својим, ублажују оштрину критичара узимањем у обзир незгодних прилика дотичнога за рад, а умањују и похвалу успеха, ако су га извесном раднику у многеме саме прилике донеле.

У моме скромноме раду заступљен је и један и други моменат. Смишљени и у самом почетку добро примљени рад на богословској и историјској науци морао сам даље испрекидано продужавати због одласка на службу у наше класичне крајеве под Турском. Тешке онамошње прилике за умни рад с једне стране а с друге преча потреба живог рада у просветно-народносној мисији нашој помела ме је, да чистој науци дајем знатније књижевне прилоге. То би било извињење. Али сам дошао био у ближи додир са нашим монументалним остатцима од старина, најузвише-нијим Србиновим светињама, пуним драгоцених споменика. Дисање кроз два деценија у душевном миомиру златног доба наше велике прошлости, пуњење душе њеном славом и поносом давало је право очекивати једно-времено и веће писане радове. Борио сам се између дужности обделавања онога што је насушна потреба и онога вишега, што душа жели, између практичне примене идеја у школи и народу и између теоријске обраде њихове. Та два подједнако снажна, али са супротним захтевима тока слила су се у резултанту једног помешаног рада, који је увек још нешто захтевао, као што обично бива, кад су велики задаци и кад се више планира и жели, него што снага и прилике дозвољавају. Умиравала ме је

допуна службе науци у сакупљању античких старина наших одавде, где су пропадале, и склањање њихово у збирке и установе Београда, духовног центра и националне жиже наше. Прикупљао сам и живу старију нашу, етнографску, јестаственичку и привредну за те установе, као и на тражење наших научника за њихове радње, и ради сопствених проучавања.

И у целини узет тај рад није никаква нарочита заслуга, него само део извршене дужности према узвишеном форуму науке и опште културе наше у подножје кога дужни смо да без мере и пожртвовано принесемо сву снагу и сву вољу нашу.

Па ипак сам блажен био, кад је претходница и главни извор умног и моралног напретка нашег, Универзитет београдски, другојаче схватио мој скромни рад и изабрао ме за једног од организатора Православног Богословског факултета свог, који је Српској националној Цркви имао да пружи обнову у духовном подмлатку, наученом и васпитаном у кругу опште омладине, која се спрема за све гране јавне службе Држави и народу; који, поред осталих факултета, има у будућим богословским покољењима да очува онај велики наслеђени морални капитал Српске Цркве и њених свештенослужилаца баш у томе, што су ови, утопљени у једну хомогену заједницу са целином народа, делили судбу с њиме и у добру и у патњама. С тога смо се сви ми на Богословском факултету својски старали, да одговоримо овом своме позиву, а и да будемо природна допуна Универзитету у његовим општим научним и васпитним задатцима, да својим присуством не стрчимо, него да у велику интелектуалну породицу његову уносимо мирис тамњана и босиљка, што га крст Христов и молитва уносе и у сваки појединачни патријархални дом нашег народа.

За сарадњу моју у испуњењу овакве наше заједничке дужности и општи рад мој другови су ме почаствовали докторским степеном, а Универзитет ми је преко свога Сената прихватањем одлуке њихове учинио и другу велику почаст. У лицу вашем, драги Господине Декане, и приликом овог свечаног акта, дубоко благодарим друговима на пажњи, а Вас многуважени Господине Ректоре, молим да примите моју најсрдачнију захвалност и признање самом Универзитету, што ме је уврстио у број других својих толико угледних и заслужних почасних доктора. Нелогично би било у овим мојим годинама нешто обећавати или се за даље опште наше добро и напредак зарицати. Али толико сам у могућности рећи да ћу се, колико још Богу угодно буде да ме одржи у животу и снази, старати да на делу останем доследан у љубави и захвалности за све што ми је учињено према Универзитету београдском и нашем Православном богословском факултету на њему.

Ур.